

Høgskulen på Vestlandet

Flerkulturell prosjektpraksis

GK304 PR - prosjektoppgåve

Predefinert informasjon

Startdato:	08-05-2017 13:00	Termin:	2017 VÅR
Sluttdato:	19-05-2017 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinnsskala (A-F)
Eksamensform:	PR-Prosjektrapport individuell		
SIS-kode:	GK304 1 PR		

Deltakar

Kandidatnr.: 204

**Høgskulen
på Vestlandet**

PROSJEKTOPPGAVE

**«Den gyldne regel» Zambieres tro
«The golden rule» Zambians' faith**

Global Knowledge

GK 304

Avdeling: ALI

Innleveringsdato: 19.05.2017

Antall ord: 8066

Kandidat 204, Marie Løvaas

Veileder: Ane Bergersen

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jfr. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen på Vestlandet sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen på Vestlandet tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss: 204, MARIE LQVAAS

kandidatnummer og navn

JA NEI

kandidatnummer og navn

JA NEI

kandidatnummer og navn

JA NEI

Sammendrag

«Hva uttrykker noen utvalgte zambiere om sin religiøse tro og hva troen har å si for hvordan de møter andre mennesker?»

Gjennom dette prosjektet, «*Den gyldne regel*» zambieres tro har jeg snakket med fire troende Zambiere om religion. Intervjuene foregikk sammen med en og en informant. Disse inneholdt samtaler om kristen tro, forfedre og medmennesker. Informantene tilhørte ulike kirker og tiden de brukte der varierte. En gikk i kirken hver dag, mens en annen hadde ikke vært der på en lang stund. Gjennom informantenes utsagn gav de uttrykk for et liv med bønn, tålmodighet, respekt og underkastelse.

Abstract

«What does some selected Zambians express about their religious beliefs and how does their faith impact how they meet other people?»

Through this project, «*The golden rule*» Zambians' faith, have I talked to four Zambian believers about religion. The interviews took place with the informants separately, one by one. These interviews contains conversations about Christian faith, ancestors and fellowmen. Each informant belongs to different churches around in Livingstone, Zambia, and the time they spent there varied; one went to church every day in contrast to another who had had not been there for a long while. Through the informants' statements they expressed a life filled with prayer, patience, respect and submission.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	4
2.0 Teori	4
2.1 Kultur og tradisjonelle samfunn	4
2.1.1 Kontekst og verdensbilde	6
2.2 Religion	7
2.3 Den gylne regel	8
2.4 Afrikansk tradisjonell tro	8
2.5 Å formes som menneske	9
3.0 Metode	9
3.1 Kvalitativ metode.....	9
3.2 Reliabilitet og validitet.....	10
3.3 Pilotstudie	10
3.4 Gjennomføring av metode og intervju	10
3.5 Valg av informanter	11
3.6 Etske valg	11
3.7 Kildekritikk	12
4.0 Empiri	12
4.1 Bakgrunnsinformasjon.....	13
4.2 Religion og medmennesker	13
5.0 Drøfting	17
5.1 Livssyn.....	17
5.2 Tradisjonell tro.....	18
5.3 De andre og meg.....	20
6.0 Avslutning	21
Litteraturliste	23
Vedlegg 1	24
Vedlegg 2	26

1.0 Innledning

Gjennom studiet Global Knowledge har jeg reist til Zambia for å utvide mitt eget verdensbilde. En stund etter at jeg selv hadde fått erfaringer i kulturen dukket det raskt opp en interesse hos meg der jeg ønsket å lære om tro og kristendom i Zambia. I ulike kontekster jeg var i kom det frem at religion var noe mange var opptatt av. «*Vær mot andre som du vil at andre skal være mot deg*», var en setning som gjentok seg når jeg utvekslet ord med zambiere. Slik dukket det opp en nysgjerrighet rundt påvirkningskraften troen har på livene deres. Like før jeg reiste til Zambia hadde jeg tenkt å skrive om kommunikasjonsmetoder og jeg lurte på om de var annerledes i Zambia enn i Norge. Religion viste seg å fange min hovedinteresse. Jeg valgte derfor å legge hovedvekt på religion og vinkle spørsmålene opp til hvordan zambieres tro påvirker dem i møte med kjente og ukjente mennesker. Som fundament i prosjektet ligger denne problemstillingen:

Hva uttrykker noen utvalgte zambiere om sin religiøse tro og hva troen har å si for hvordan de møter andre mennesker?

Prosjektoppgaven er utformet ved å ha en teoridel i starten, videre blir metoden for prosjektet beskrevet og så en empiridel. Den siste delen slår sammen teori og empiri til en drøftingsdel.

2.0 Teori

Her blir relevant teori for problemstillingen hentet frem. Disse er blant annet kultur og tradisjonelle samfunn, livssyn, afrikansk tradisjonell tro og religion.

2.1 Kultur og tradisjonelle samfunn

For å forstå uttrykksmåtene i et samfunn må begrepet kultur nevnes. Kultur handler om ulike måter mennesker lever på. Menneskene i en bestemt kultur har ofte noen fellestrekk, og trekkene som menneskene har kaller vi for kultur (Dahl, 2015:34). Uttrykket kulturell identitet handler om tilhørigheten ett menneske har til en gruppe eller et samfunn (Dahl, 2015:199). Ens egen kultur er også det man tar utgangspunkt i når man møter mennesker i ulike situasjoner. Kultur handler blant annet om familie, kjønn, alder, språk, etnisitet, nasjonalitet, politikk og religion (Dahl, 2015:200).

Det finnes forskjeller i alle ulike samfunn. Likevel kan disse forskjellene være vanskelig å definere. Dahl (2003:72-73) omtaler forskjellene i ulike samfunn for A- og B kultur. Da er det snakk om hvilket kulturfilter en person ser verden gjennom. Mennesker som lever i kulturfilter B er knyttet til tradisjonelle samfunn. Å være født inn i kultur B handler blant annet om å ivareta tradisjoner, språket er indirekte og høflighet er en dyd. Det legges stor vekt på familie, slekt og venner, kollektivism, sosial rang og respekt for eldre. I et tradisjonelt samfunn er religion viktig. Samtidig er økonomisk og fysisk sikkerhet viktigere enn selvrealisering (Inglehart og Baker, 2012:24).

I et tradisjonelt samfunn har religiøsitet stor betydning og menneskene der ser på religionen som viktig i livet. De tror på himmel og helvete og mange går i kirken jevnlig. Der føler de seg komfortabel, får økt selvtillit og styrke gjennom troen sin (Inglehart og Baker, 2012:26). Samfunn med kultur B aksepterer verden som den er, prøver å opprettholde balanse og harmoni. Dette er viktig på grunn av at mennesket er underlagt makter og en skjebne (Dahl, 2003:72).

Hvordan og hvorfor vi handler slik en gjør er ifølge Weber bundet til ulike begrunnelser. Han deler de inn i fire hovedtyper (Weber, 1999:10-11). En handling kan være *tradisjonsbundet*, da tenker den handlende knapt over hvorfor han eller hun gjør som de gjør fordi det er en vane. *Følelsesmessige* handlinger er ofte spontane, de kan være vanskelige å begrunne fornuftig. Handlinger basert på følelser er et uttrykk for en stemning eller et dypt engasjement. Tradisjon- og følelsesbundede handlinger knyttes til tradisjonelle samfunn, mens de to neste hovedtypene dominerer i moderne samfunn. Disse handler om rasjonalitet, fornuften, og kalles *formålsrasjonell*- og *verdirasjonell* handlinger. En *formålsrasjonell* handling har vi når en person har ett ganske klart mål. Aktøren prøver da å finne de midler og bruke de på best måte slik at han eller hun kommer til målet med sine handlinger. *Verdirasjonell* handling bygger på handlinger som ses på som gode i seg selv. Det er handlinger som blir begrunnet ut i fra religion eller etiske regler.

For å få tydeligere frem hva et tradisjonelt samfunn er, kommer en kort beskrive av hva et moderne samfunn er. Som en kontrast til et tradisjonelt samfunn med fellesskap, harmoni og religion, et vi-samfunn, er et moderne samfunn preget av individualisme, ett jeg-samfunn. Da er man mer opptatt av seg selv og sin kjernefamilie. I et moderne samfunn blir et

enkeltindivid sett på som «*skipper på sin egen skute*» eller «*sin egen herre*» (Dahl, 2015:252). I et tradisjonelt samfunn har de et sikringsnett gjennom familie og venner. De tar vare på deg om noe skjer. I det moderne samfunn finnes det sosiale system som det moderne individ skal sette sin lit til. Syke, kriminelle og lignende blir tatt hånd om av institusjoner. De er dermed i stor grad avskilt fra resten av samfunnet (Giddens, 1991:17-18).

2.1.1 Kontekst og verdensbilde

Innenfor en kultur, eller en gruppe, finnes det personer med mange ulike verdier. Selv om en kultur legger visse føringer, trenger ikke alle å ha de samme verdiene (Fife, 2002:59).

Hvordan en tolker inntrykk og hvordan en uttrykker disse inntrykkene er individuelt.

Samtidig er dette et resultat av læring i en kulturell kontekst. Hva man ser er preget av tidligere erfaringer og verdensbilde. I Zambia er det for eksempel viktig å ikke vise negative følelser. Å vise disse følelsene ses på som uverdigg, en svakhet og en karakterbrist. Det å smile derimot er viktig. Et smil skaper harmoni for seg selv og andre fordi følelser overføres på andre. Er du glad, vil den andre lettere tenke at du vil dem vel (Bergersen, 2017:39-42).

Omgivelsene rundt en person kalles for kontekst. Når mennesker er samlet gir konteksten et viktig budskap for hvordan noe kan tolkes. For eksempel er det forskjell på når en person sier "dette er et kateter" når de er på skolen og på et sykehus. Konteksten hjelper oss til å tolke ulike utsagn. (Dahl, 2015:66, 97). Siden kulturer er forskjellige, kan vi skille mellom to typer kontekster; lavkontekstkultur og høykontekstkultur. I en kultur med høykontekst har situasjonen man står i stor betydning, blant annet hvordan en person kler seg og oppfører seg. Da leses det gjerne mellom linjene. Det er vanlig å forvente at afrikanske kulturer bruker høykontekstkommunikasjonsmønstre, men likevel er dette en generell beskrivelse. Alder, kjønn og sosial status kan påvirke kommunikasjonsmåten. Derfor må man huske på at det er mennesker man møter og ikke kulturer (Bergersen, 2017:140).

Hvordan en ser på livet er individuelt, likevel har det samfunnet du er født inn i overordnede tanker og felles orientering for hva som er rett og galt. Det påvirker hvordan hvert enkelt individ forstår verden og ut fra dette hvordan de velger å handle. Ubevisst blir disse retningslinjene det vi følger når vi skal forstå oss på verden og se sammenhenger (Bergersen, 2017:24). Vårt kulturfilter blir våre fortolkningsrammer. Filteret tar utgangspunktet i sosialiseringen vi har fått gjennom livet og de erfaringene sosialiseringen har gitt oss. Dette påvirker oss når vi kommuniserer og handler sammen med andre mennesker. Når man

kommuniserer med mennesker som på mange måter er lik deg selv tas ofte kulturelle referanserammer for gitt (Bergersen, 2017:25).

Verdensbildet du har er med på å forme verdier og normer og til å forklare menneskets rolle i universet. Livssyn og religion henger ofte tett sammen med det verdensbildet en person har. Ett menneske fra vesten kan se på sykdom som spredning av bakterier, mens en annen person fra Afrika kan se på sykdom som noe knyttet til trolldom og onde ånder (Bergersen, 2017:26). Når et menneske legger en betydning, noe meningsfullt i en handling eller situasjon betyr det at personen prøver å tolke situasjonen og handlingsmulighetene sine. Personen har en oppfatning av hvordan han eller hun bør handle innenfor visse rammer (Weber, 1999:10).

Mennesket har alltid hatt lyst til å vite hva det er og hvorfor det er her på jorden (Fife, 2002:47). Verdensbilde du har, kan hjelpe til med å svare på eksistensielle spørsmål som opprinnelse, skapelse, natur, mennesket, det gode og onde osv. Det kan være knyttet til troen på en eller flere guder, ånder, forfedre eller tilfeldigheter. Hva du tror på påvirker dine handlinger og din forståelse av verden (Bergersen, 2017:26). Det sies at mennesket har vanskelig for å leve med usikkerhet, de må finne en mening med verden og med sitt eget liv. Mennesket har behov for struktur, en sammenheng for å få en forståelse for hva som er livets mening (Fife, 2002:47).

2.2 Religion

Hva du tror på, hvilken religion man har spiller en sentral rolle i det sosiale liv. Å forstå hva som er kultur og hva som er religion er ikke alltid lett å vite, man må ofte ta et dypdykk inn i historien for å kunne se hva som er hva. Likevel kan vi si at å forstå et samfunns verdier og måter å tenke på kan man også forstå deres religion. Man kan også gå den andre vegen og prøve å forstå religionen slik at man deretter kan forstå en folkegruppens verdier og tankemåter (Fife, 2002:48-49).

Religion er et begrep med mange definisjoner, oversatt fra latin betyr religion å gjenta og å overholde nøyaktig eller å være bundet til noe. Det forteller at religion handler om å tro og å være forpliktet ovenfor en Gud, flere guder eller makter som er utenfor en selv (Sødal, 2014:72-74). Religion er også et uttrykk for holdninger hos mennesket rundt det som anses å være den reelle virkelighet. Religion har mange uttrykksformer og viser uendelige

variasjoner. Likevel finnes det fire elementer som beskriver hva religion er: menneskelig fellesskap, tro, handling og opplevelse (frykt, glede eller undring i møte med det som oppfattes hellig). En ting som er sikkert er at religion har vært en sentral faktor ved all kultur, spesielt i de store verdensreligionene (Kværne og Vogt, 2002:309).

Religion gir livet mening, samtidig gir det en rettesnor for hvordan livet bør leves. Det kan også gi svar på menneskers spørsmål om livet. Disse spørsmålene handler om grunnleggende tanker rundt tilværelsen som død, liv, ansvar, skyld, medmenneskelighet, redsel, lidelse, trygghet, fellesskap, ensomhet, sannhet og mening. Livssyn handler om hva som oppleves virkelig for individet, hva menneskeheten er og hvordan en bør leve (Sødal, 2014:72-74). Moral kommer frem når religion omtales. Hva som er en persons moral handler mye om hvordan han eller hun oppfatter hva som er rett og galt. Her kommer også individets verdier og normer inn (Fife, 2002:54-55).

2.3 Den gylne regel

I Bibelen i Matteus 7,12 finnes en av flere lignende utsagn av den gylne regel: «*Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, det skal også dere gjøre mot dem. For dette er loven og profetene*» (DNB, 2006:8). Dette er et allment etisk prinsipp som også kalles for gjensidighetsregelen. Denne er å finne i mange religioner (Den gylne regel, 2009).

2.4 Afrikansk tradisjonell tro

Ordet Ubuntu som brukes i Sør Afrika står for fellesskap og defineres som «en person er en person gjennom andre mennesker». Dette er verdier som har utviklet seg gjennom generasjoner. Ubuntu handler om at en person ikke kan ses på som et enkeltindivid. Gjennom å bruke tid med andre utvikler man seg som person. Meninga er å bli et bedre menneske gjennom andre. Hvordan relasjonen til andre mennesker er har også noe å si (Shutte, 2001:3, 8). Alt vi trenger er å bli elsket, men hvordan fikk de som elsket oss kjærlighet? Jo, mest sannsynlig fra de menneskene rundt han og henne, familie, venner og samfunnet sier Shutte (2001:200-201). Videre spør han; hvor kommer kjærligheten fra når alle trenger kjærlighet for å selv kunne elske? Det må være noe der ute som finnes utenfor menneskets natur svarer han, en Gud.

Kampen om det gode og onde er sentralt i Ubuntu som i andre livssyn og religioner. I Ubuntu er også tro sterkere enn fornuft. Likheter stiller sterkere enn de eventuelle forskjeller. Ubuntu

har grunnverdier som respekt, medfølelse og menneskeverd, men dette kan dessverre ha en mørk side. Når dette er verdier som ligger til grunn kan lojalitet og kollektivistisk tankegang ende opp i undertrykkelse (Bergersen, 2017:118-119).

I tillegg til Ubuntu er tradisjonell afrikansk tro knyttet til troen på forfedre, døde slektninger og spirituelle ånder. Forfedre er knyttet til guden(e) de tror på. Forfedre har en ånd og en kraft som gjør at de kan nå Gud, som et slags medium mellom de levende og Gud. Som tradisjon benytter afrikanere seg også av healere, hekser, synske og profeter som er utvalgt av forfedre til å forstå og tolke Guds vilje for jorden. Disse er til hjelp for moralske utfordringer menneskene står overfor. Mer moderne afrikanere som er troende kristne kan fortelle at de tar avstand fra en slik tradisjonell afrikansk tro. Likevel kan ulike uttrykksmåter i den afrikanske kulturen fortelle om fortsatt tydelige tradisjonelle måter å tenke på knyttet til troen på forfedre, healere og profeter (Bergersen, 2017:106-107).

2.5 Å formes som menneske

Når en person snakker bruker han eller hun ord. I følge Freire (2011:71-77) ligger det to dimensjoner i det han kaller ordet, nemlig *refleksjon* og *handling*. Å bli formet som menneske handler om hva man hører, sier og de handlingene man gjør. Slik påvirkes vi til å finne en mening med livet. I samhandling med andre mennesker skapes tillit gjennom kjærlighet, ydmykhet og tro på hverandre. Det er også viktig at begge parter i en relasjon snakker sant, at deres ord er å finne igjen i handling. Å ha et iboende håp for noe er med på å skape en drivkraft i mennesket. Å ha håp handler ikke om å være naiv og vente på at noe skal skje, men heller tenke seg om og reflektere rundt valgmuligheter. Når man tenker over hva som skjer tilpasser man seg ikke nødvendigvis en mal som allerede er der, men man ser med egne øyne hva som faktisk er realiteten (Freire, 2011: 71-77).

3.0 Metode

I denne delen presenteres metode i datainnsamlingen. Her vil det også komme frem etiske valg som ble tatt underveis, forskningens pålitelighet og kritikk av datainnsamlingen.

3.1 Kvalitativ metode

I forskningssammenheng finnes det ulike typer metoder. I dette prosjektet har jeg ønsket å høre enkeltpersoners stemme for å forstå mer om zambieres tro. Kvalitativ metode ble

derfor et naturlig valg når jeg skulle innhente nødvendig informasjon. Kvalitativ metode har tradisjonelt blitt forbundet med at forskeren og informantene har nær kontakt. Dette kan foregå gjennom at forskeren har intervju med de aktuelle personene (Thagaard, 2011:11). Dermed innhenter man informasjon gjennom ord, setninger og uttrykk fra et fåtall informanter. Det gjør at metoden er lite egnet for omgjørelse til tall og statistikk som er normalt i bruk av kvantitativ metode (Jacobsen, 2013:56, 65).

3.2 Reliabilitet og validitet

Når man jobber med forskning, kommer spørsmålet om reliabilitet og validitet. Dette handler om forskningens pålitelighet. Spørsmålet som blir stilt rundt funnene i forskningen er om en annen forsker som anvender samme metode kunne ha endt opp med å få de samme resultatene (Thagaard, 2011:198). Hvilken metode man bruker i undersøkelsen påvirker også empiriens pålitelighet. Det finnes ulike typer problemstillinger eller hypoteser, og på samme måte finnes det ulike metoder som passer bedre enn andre til de ulike problemstillingene. Validitet handler om i hvilken grad en metode undersøker det den har tenkt å finne ut av (Jacobsen, 2013:53, 147). Underveis har jeg prøvd å være åpen for hva informanten fortalte. I tillegg prøvde jeg å legge så lite føringer som mulig ved å ikke stille ja og nei spørsmål. Dette for å unngå å finne det man tror man kan finne. Da kan man ende opp med å se og høre det man har bestemt på forhånd at man vil se, og får en bekreftelse på antakelsene du satt med på forhånd (Jacobsen, 2013:56).

3.3 Pilotstudie

Før forkant av intervjuene ble det gjennomført pilotstudie. Dette var for at jeg skulle bli sikrere på at jeg stilte gode spørsmål i intervjuguiden. Til pilotstudiet spurte jeg en troende, zambisk kvinne jeg hadde fått kontakt med. Gjennom pilotstudiet fikk jeg testet ut om spørsmålene var forståelige og om de kunne gi nyttig informasjon. Vi var alene under pilotstudiet, så jeg tok selv notater underveis. Jeg endret også problemstilling i etterkant. Derfor brukte jeg også mye tid på å finne nye spørsmål til intervjuguiden. Pilotstudiet blir brukt som en kilde til informasjon i prosjektet. Å teste ut spørsmålene jeg hadde tok ca. time.

3.4 Gjennomføring av metode og intervju

Ved gjennomføringen av intervjuene hadde jeg laget en intervjuguide. Denne fulgte jeg, men

valgte også å tilpasse spørsmålene ut i fra hva informantene hadde svart tidligere. Noen spørsmål måtte jeg forklare litt mer rundt i tillegg til å stille oppklarings spørsmål underveis. Dette for å forstå hva informantene sa, samt å få vite mer rundt det de snakket om. Som vedlegg ligger pilotstudiet og den endelige intervjuguiden. Ett av intervjuene foregikk i en hage, der jeg stilte spørsmål og en medstudent tok notater for meg. Det neste intervjuet foregikk på en restaurant. Vi var også tre personer her, som på forrige intervju.

Siste intervju foregikk på en restaurant. Denne gangen ble det benyttet båndopptaker fordi jeg hadde kjennskap til personen fra før og så muligheten for å få gode svar når det bare var vi to som var under intervjuet. Jeg tok også selv notater under alle intervjuene. Grunnen til at jeg ikke benyttet båndopptaker på de to første intervjuene var for å gjøre informantene tryggere i situasjonen. Jeg ønsket å få ærlige svar, og jeg visste at de som lever i Zambia ofte er preget av en høyt kontekstkultur (se avsnitt 2.1.1).

3.5 Valg av informanter

Gjennom egne erfaringer i Zambia, og informasjon fra personer som kjenner Zambia har jeg fått vite at de fleste som lever sine liv i dette afrikanske landet er berørt av kristendommen. Jeg ønsket å få et innblikk i deres tro og valgte å intervju noen av begge kjønn, to menn og en kvinne for å få et rikere bilde av Zambisk tro. I tillegg ble pilotstudie gjennomført på en kvinne. Når jeg valgte informanter var jeg opptatt av at personene skulle bo i Zambia og se på seg selv som kristen. Jeg ønsket også å velge personer fra ulike kirker for å få ulike dimensjoner av hva tro handler om for zambiere. De går alle i forskjellige kirker. Informantene hadde ulik utdannelse og møtte opp i kirken ulikt antall ganger i uka. De to første intervjuene foregikk i 2 timer. Det siste i 1 t og 30 min.

3.6 Ethiske valg

Når det kommer til å gjennomføre av intervju og bruk av denne empirien i et prosjekt eller lignende finnes det ulike etiske valg som bør følges. Dette for at informantene skal bli tatt godt vare på og at det som blir sagt ikke skal kunne spores tilbake til personene som gav informasjonen. Anonymisering er derfor et prinsipp. Et annet viktig prinsipp er at empirien skal samles inn gjennom frivillig deltakelse fordi de selv har rett til å råde over sitt eget liv (Thargaard, 2011:26). For å sikre at datainnsamlingen ikke kommer på avveie er også lydopptaket fra det ene intervjuet slettet når denne oppgaven er levert inn. De som er

intervjuet har også krav på fullstendig gjengivelse av det han eller hun har sagt (Jacobsen, 2013:36). Jeg informerte derfor informantene om dette før intervjuet ble gjennomført.

3.7 Kildekritikk

Gjennom prosjektet har jeg vært avhengig av å snakke med zambiere for å få innblikk i det jeg ønsket å finne ut av. Zambiere er født inn i en annen kontekst enn meg og tilskriver mest sannsynlig andre meninger enn meg i en situasjon, ut i fra deres verdensbilde (Bergersen, 2017:39-42). Kulturforskjellene mellom meg som forsker og informantene har nok derfor på flere måter påvirket dette prosjektet, bevisst samt ubevisst. Uansett hvor vi kommer fra tror vi naturlig at det finnes én dominerende kommunikasjonsstil som den eneste måten å uttrykke seg på. Dette er typisk etnosentrisk, altså at du tenker ut i fra din egen kultur (Bøhn og Dypedahl, 2009:65).

Intervjuene foregikk på engelsk. Derfor kan det ha skjedd noen feiltolkninger og misforståelser underveis. To av intervjuene har også blitt nedskrevet av medstudenter som deltok som skribenter under intervjuene. Deres tolkning påvirker min forståelse av hva som ble husket av det informantene sa. Dette kan også berike informasjonen gjennom en annen innfallsvinkel enn min egen. I gjennomføringen av intervjuene tok jeg derfor noen notater underveis som supplement til de øvrige notatene. To intervju er skrevet på norsk, mens to er på engelsk. Grunnen til at to er notert på norsk var for at mine medstudenter skulle få notere på det språket som var lettest for dem slik at mest mulig av det informanten sa skulle bli nedskrevet. Det er derfor viktig å poengtere at de ord og uttrykk som blir brukt som norske sitat kan være annerledes enn slik de ble sagt i utgangspunktet. Det er lett for å tenke at de ordene som brukes av informantene betyr det samme som de norske begrepene, noe det mest sannsynlig ikke alltid gjør (Dahl, 2015:95). At jeg ikke kjente disse menneskene noe særlig har trolig en påvirkningskraft på hva de fortalte.

4.0 Empiri

I denne delen av oppgaven er hovedvekten på informasjonen jeg fikk fra zambierene. I tillegg er relevante uttrykk og meninger fra pilotstudiet trukket inn for å prøve å få et bredere og mer levende inntrykk av religion, kultur og menneskene som lever der. Jeg tar for meg ett og ett spørsmål i kronologisk rekkefølge fra og med spørsmål 4, da de øvrige spørsmålene omhandler generell informasjon som vil bli presentert som

bakgrunnsinformasjon om informantene. For å gjøre det oversiktlig blir informantene omtalt med kodenavn. Ut i fra rekkefølgen de har i avsnittet under vil disse være Z1 (Zambier 1), Z2, Z3, Z4 (Z4 er pilotstudiet).

4.1 Bakgrunnsinformasjon

Min første informant ble plukket ut gjennom informasjon fra en medstudent (Z1). Hun er sosialarbeider. Informanten fortalte om et liv der Jesus var i fokus. Troen hennes påvirker henne hver dag, til og med humoren hennes. Hun er 32 år. For å få flere informanter valgte jeg å spørre en zambier jeg kjenner om hun kunne hjelpe meg med å finne en informant. Etter noen uker fikk jeg møtt pastoren fra menigheten hennes (Z2). En mann som hadde mye kunnskap om Bibelen. Han snakket om sine tanker gjennom Guds ord fra Bibelen og sine egne erfaringer i livet. Han er 27 år.

Den siste informanten har jeg selv fått kontakt med gjennom oppholdet. Dette er en mann som er vokst opp hos en kristen mor (Z3). Han sier at kirken hans tillater mer enn andre kirker, for eksempel er det greit å drikke alkohol. Han er 32 år og lærer. Pilotstudiet ble gjennomført på en kvinne jeg fikk kontakt med under oppholdet. Jobben som hushjelp gjør at hun ikke går i kirken slik som hun pleide tidligere (Z4). Hun ønsker å lære mer om å høre Guds stemme og gir uttrykk for at hun har savner å gå i kirken. Hun er 40 år.

4.2 Religion og medmennesker

Informantene ble spurt om å si litt mer om sin kirke, hva de tror på og hva kirka betyr for dem. Z1 forteller at kirka er en plass for å slappe av, de praktiserer faste fra mat og fra det onde. Z1 sier videre «*There are also rules, but people can break some of the rules and try to embrace them. like if somebody has a child out of marriage. We allow and embrace everybody. God dosent condemnd people, so why should the church?». Z2 ser på kirken som en familie og en plass for å helbrede mennesker. Z3 sier «*Its a church who dosent judge people. People are allowed to drink, allowed to smoke, they are allowed to do everything as long as they don't do bad to their neighbor».**

Videre ble de spurt om hva de vil si å være en kristen og hvordan det påvirker hans eller hennes liv. Z1 sier «*Being a christian makes me who i am everyday. If i wasent a christian maybe i would have another job?».* Z2 sier at han respekterte ikke folk før han ble kristen. Z3 sier «*As a christian i control myself».* Z4 sier at å være kristen er å gjøre Guds vilje.

På spørsmålet om hvem Gud er sa Z2, Z3 og Z4 at han er skaperen. Z3 sier også at Gud er den som har kontroll som bestemmer over liv og død. Z1 sier når hun ber kan hun føle at hun snakker med en venn.

Jeg var nysgjerrig på informantenes tolkning av hva bibelen sa om hvordan man skal oppføre seg mot andre. Der svarte Z1 og Z2 sier at du skal være mot andre som du vil at de skal være mot deg. Z3 trakk frem at man skal respektere de eldre og de som er autoritære. Han fortalte om en kvinne som hadde bedt han ta på seg ekstra oppgaver i jobben sin. Han fortalte om konkrete situasjoner og sa at han synes hun hadde et lite hjerte. Han sier det er viktig at folk har et stort hjerte. Slik vil også folk lytte til hverandre og hjelpe til. Z4 forteller at å være en kristen bør vises gjennom alt det man gjør. Hun vil snakke på en sånn måte at hun viser respekt til andre. Videre forteller hun at du skal heller ikke bli sint i dumme situasjoner, men snakke som en kristen.

Jeg spurte de om de tenker på hva Jesus ville ha gjort i ulike situasjoner. Z1 tenker på troen sin hele tiden. Hun forteller også «*You need to help people change their mind, you cant always give them hands out, thats not helping*». Z4 sier hun synes det er viktig å snakke om Gud på den måten Jesus snakket om Gud på til andre mennesker.

Er det forskjell på en person som er kristen og en som ikke er det i hvordan de behandler sine medmennesker? Z1 svarte at det er en forskjell, men hun kan ikke si at alle som ikke tror er slemme. Hun sier at hun vil være et forbilde for dem som ikke tror, gjennom måten hun lever på. Hun ber for dem. Z2 mener det er mange forskjeller. En som ikke har Jesus på innsiden kan gjøre hva den vil, «*De vil tenke at det er helt ok, men alltid savne noe. Stjeling for eksempel. For en som ikke er kristen vil gjøre det uten å tenke over det senere. Man vil være komfortabel med dette, mens en kristen vil få dårlig samvittighet*». Han forteller også at kristne har selvkontroll «*Selvkontroll er en av fruktene til Den Hellige Ånd*». Z3 er enig med de to andre at det er en forskjell. Du er ikke en rettferdig person som ikke troende. «*They are not worried about hurting or making someone feeling bad. They can steal, as a result of that you dont feel good enough*». De er heller ikke bekymret over hva de gjør «*they can do any bad things. If I slap you or even if I kill you im not worried*». Han sier at kristne tenker lengre «*If I do this, would I want the same person to do the same thing to me?*».

Jeg lurte på om andre hadde sagt til informantene at noe var Guds vilje og hvilke tanker de hadde om det. Z1: *«Not everything, I dont belive in everything» og fortsetter med at hvis Gud vil snakke til henne, snakker han ikke bare gjennom en annen, men også til henne selv, altså begge to. Z2 sier at vi burde alltid lytte til det andre sier til oss, men ikke alltid gjøre det folk sier. «Når noen kommer i Guds navn vil vi lytte. Du vil kjenne det i hjertet ditt» «Gud vil alltid bevise for deg at det er han som snakker».* Z3 og Z4 er enig med Z2. Z3 sier at du skal lytte til hva folk sier, men må be over det *«If it is true, you will meet comfort».* Z4 sier *«Både djevelen og Gud kan si at noe er riktig å si eller å gjøre, men vi som kristne må være sterk, vi må se hva som er fra Gud og hva som er fra djevelen».*

På neste spørsmål spurte jeg dem om hvor mye troen påvirket livene deres. Z1 sier *«My decisions, love life, my work, how I have fun. Being a christian is a life style. I am very proud to be a christian».* Z2 føler seg tryggere siden han tror på Gud, men han kan ikke forklare hvor mye det påvirker livet hans. Han forteller også om en gang han var syk og fikk besøke himmelen. Før han kom tilbake til jorden fortalte Jesus ham hva han skulle gjøre.

Z1, Z2 og Z4 sier på neste spørsmål om bønn at man kan be om alt. Z1 sier også at Gud ser alle våre behov og hjelper oss gjennom Hans vilje. Hun sier også *«You need to pray all the time».* Z3 sier at man skal be for visdom, fred, kjærlighet blant folket, god helse, stabilitet i forhold til penger. I tillegg nevner han at man ikke skal be for at andre mennesker skal komme i fæle situasjoner eller få dårlig lykke, heller ikke penger for å bli rik. Z4 sier at du kan be om alt fordi det er Gud som gir menneskene liv.

På spørsmål 14 ble informantene spurt om de ber sammen med andre og hvordan de tror det påvirker relasjonen mellom dem de ber med. Z1 sier at hun ber med andre i kirken. *«The prayer affects my relationship whit people, we are a family of God. It affect in a good way because you want to do good to oneanother».* Z2 svarer at de ber sammen i kirken. Han påpeker også at for å bli kjent med hverandre er det lettere når man har noe til felles. Z3 nevner en kvinne han ba sammen med i oppveksten. Han begynte å dele mat med henne og hun lærte ham praktiske ting. Z4 lovsynger, både hjemme og i kirka. Det synes hun er med på å bygge opp en god relasjon i familien fordi de da har fokus på hva som er rett å gjøre. I kirken er de ofte fra forskjellige stammer. Ut ifra hvilken stammer du er i finnes det ulike regler for hvordan du skal oppføre deg. Når de lovsynger sier hun det gjør dem til en stor familie.

Videre spurte jeg dem om de hadde lært noe om Gud fra foreldrene sine. Z1, Z2 og Z3 har alle lært noe om Gud fra sine foreldre. Z4 vokste opp hos tanten sin. De dro i kirken sammen. Far til Z1 fortalte henne at kroppen er et tempel for Gud, derfor har hun et fokus på å holde seg sunn og ren. Z2 lærte å be sammen med foreldrene sine, før måltid, før han la seg og før han stod opp. Z3 lærte at Gud kutter trær som ikke bringer frukt. Foreldrene oppmuntret ham til å jobbe og ikke være lat «*since God want children who are working*».

Temaet fikk en litt annen synsvinkel da jeg spurte informantene om zambiere fortsatt tar kontakt med sine forfedre. Z1 sier at hun tror på forfedre. Hun påpeker at dette ikke gjelder onde ånder. Hun sier også «*My father is gone, and i can talk to him and ask him to tell God something*». Z2 sier at 75 prosent av Afrika er påvirket av forfedre. Han sier at sjelene til forfedrene er demoner og ikke alle i Afrika vet det. «*Forfedre har ingen kontakt med Gud. De har kontakt med djevelen selv. Det er fremdeles steder i Afrika som ikke vet noen ting om Gud*».

Z3 snakker om at andre ber til forfedre, men at mange har stoppet nå på grunn av misjonærene som fortalte om Gud. For de som fortsatt tror er troen på forfedre en realitet: «*its true for people who is still beliving in anchestors*». Han sier også at på ett område i en landsby i nærheten kan de dra til. Dette er for de som er syke. Det skjer også når de ikke har regn. Han forteller videre at i afrikansk tradisjon bruker de å «*be which to others. They can juse anchestores spirits; 'I want to kill that one, go right now, do this'. And they are jusing anchestors, those who are bads*». Jeg stilte et oppfølgings spørsmål om hvordan forfedre påvirker livene til mennesker i dag, «*They can impact our life by trying to follow the exemple of good anchestors*». Han sammenligner det så med måten kristne følger Jesus Kristus. Selv har han aldri snakket med forfedre «*I have never talked to anchestors spirits. I did not even start, cause I growed up in a christian family where ancestores was not spoken about*». Likevel gav han uttrykk for at forfedre er noe alle har kjennskap til.

Z4 har personlige opplevelser med forfedrene sine. Hun sa «*Forfedre snakker til deg når du drømmer*». Hun har selv opplevelser innenfor området. Flere ganger har hun opplevd å bli holdt nede i senga av noe åndelig når hun sover. Hun kan ikke røre seg. Hun har også møtt farfaren sin i drømmer og når hun våknet har han vært i rommet hennes. Hun fikk også beskjed i oppveksten fra familiemedlemmer at hun hadde fått en «gave» som innebar at hun

kunne ha kontakt med forfedre. Selv var dette noe hun ikke ønsket og ba masse til Gud om at det hun opplevde skulle forsvinne. Hun har ikke disse opplevelsene lenger.

5.0 Drøfting

I dette avsnittet blir empiri og teori som tidligere er nedskrevet i denne oppgaven satt sammen. Ved å slå disse to delene sammen vil jeg forsøke å tenke gjennom og forstå dypere mine informanternes uttrykk og beskrivelser av et religiøst liv. Jeg ønsker ikke å komme med et direkte svar på min problemstilling, men vise frem noen alternativer for hvordan religion og samfunnet i Zambia kan forstås.

5.1 Livssyn

I avsnitt 5.1 kom det frem at religion gir livet mening og er en rettesnor for hvordan livet bør leves. Det gir svar på spørsmål om grunnleggende tanker som død, liv, ansvar, skyld, medmenneskelighet, redsel, lidelse, trygghet, fellesskap, ensomhet, sannhet og mening. Å tro er med på å forme et individs livssyn. Livssyn handler om hva som er virkelig for individet, hva et menneske er og hvordan det bør leve (Sødal, 2014:72-74). Dette finner vi igjen i det Z1 fortalte «*Being a christian makes me who I am everyday. If i wasent a christian maybe I would have another job?*». Troen hennes påvirker også «*My decisions, love life, my work, how I have fun. Being a christian is a life style. I am very proud to be a Christian*». Troen hennes ser ut til å legge føringer for hvilke valg hun tar i livet. De øvrige informantene understreker gjennom det de sier at å være en kristen påvirker livene deres, og de mener kristendommen påvirker dem på en god måte. Blant annet forteller Z2 om seg selv som respektløs før han selv ble en kristen.

Z1 forteller om regler i kirka, men at det er opp til hver og en av dem å velge å følge eller å ikke følge disse. Z3 forteller at kirken hans ikke dømmer folk «*Its a church who dosent judge people. People are allowed to drink, allowed to smoke, they are allowed to do everything as long as they don't do bad to their neighbor*». Kirken dømmer ikke i hans øyne, samtidig sier kirken hva som er greit og ikke ovenfor andre mennesker; du skal være god mot din neste. I tillegg sier Z3 «*As a christian i control myself*» og at Gud har kontroll, for Gud bestemmer over liv og død. Z4 sier at som kristen handler det om å gjøre Guds vilje. Gjennom mine informanternes utsagn forteller de om en tro som er med på å forme tankene og valgene deres. De viser en tillit til Gud og til hva kirken deres forteller. Freire (2011:71-77) beskriver

hvordan en person påvirkes av hva en hører fra andre. Ved å høre på andre, skapes det tillit gjennom kjærlighet og ydmykhet. Å oppleve at det andre sier og gjør er godt og ekte kan skape tillit til disse menneskene og til hva de forteller, som for eksempel når de opplever Guds ord som sant.

Informantene sier også at troen appellerer til deres følelser. Z2 sier han føler seg tryggere når han tror på Gud. Dette kan knyttes til det Weber kaller for følelsesbundede handlinger. Disse handlingene er ofte spontane og kan være vanskelige å begrunne fornuftig (1999:10-11). Som en følge av at Z2 føler seg tryggere i livet påvirker det mest sannsynlig flere av valgene han tar. Kanskje stoler han mer på andre, sover bedre om nettene eller i utfordringer kan han stole på Gud og ta valg ut i fra det? I tradisjonelle samfunn står religiøsitet høyt og menneskene der ser på religionen som viktig i livet sitt, de får selvtillit og styrke gjennom troen (Inglehart og Baker, 2012:26).

Z4 fortalte at å være en kristen handler om å kontrollere sine følelser og handlinger. Hun sier at man ikke skal bli sint, men snakke som en kristen. Her viser hun en mer formålsrasjonell tilnærming (Weber, 1999:10-11) til hvordan man skal behandle andre mennesker. En mer moderne form for rasjonalitet. Hun viser at hun har et klart mål, å ikke bli sint. Hun begrunner det med at hun må kontrollere seg fordi hun skal vise at hun er en kristen i alt hun foretar seg. Dette kan tolkes som at hun har satt seg ett eller flere mål for hvordan hun ønsker å behandle andre og hvordan hun skal få det til (Weber, 1999:10-11).

5.2 Tradisjonell tro

I kirken til Z4 er det mennesker fra ulike stammer. Gjennom felles lovsang opplever hun at de er en familie. Fellesskap er ifølge Kværne og Vogt (2002:309) ett av elementene som beskriver hva religion er. Z1 ber sammen med andre og sier «*The prayer affects my relationship with people, we are a family of God. It affect in a good way because you want to do good to oneanother*». Harmoni er viktig i tradisjonelle samfunn (Dahl, 2015:252), noe også Z1 fremstår som positivt. Z2 påpeker for å bli kjent med hverandre er det lettere når man har noe til felles. Dette kan tolkes som at kirken blir et møtepunkt for forskjellene i samfunnet og at troen blir et lim blant de som går i kirken. Der kan de også oppleve å få en kulturell identitet, en tilhørighet (Dahl, 2015:199). Kirkemedlemmene føler ifølge Z1 og Z4 et fellesskap selv om de kommer fra ulike stammer, og gjennom bønn får de lyst til å gjøre godt

mot hverandre. I Zambia dominerer Ubuntu-tenkningen, «*en person er en person gjennom andre mennesker*» (Shutte, 2001:3, 8). En tolkning av dette er at kirken kan være en døråpner for å få kontakt med andre, gjennom harmoni (Dahl, 2003:72), for der får de lyst å være gode og som Z2 forteller er det lettere å bli kjent når de har troen som felles interesse.

Forfedre var noe zambierne hadde kunnskap om. Gjennom intervjuene kom det frem informasjon om forfedre og hvordan disse er noe naturlig i samfunnet. Å be til forfedre har vært en tradisjon i Afrika, også det å ta kontakt med healere, synske, hekser og profeter. Forfedre er et mellomledd for å nå inn til Gud (Bergersen, 2017:105-107). Z2 sier at 75 prosent av alle afrikanere er påvirket av forfedre. Det kan fortelle oss at zambiere var vant til å be eller kontakte andre når de hadde noe på hjertet. Mennesket har vanskelig for å leve med usikkerhet, de må finne en mening med verden og med sitt eget liv. Mennesket har behov for struktur og sammenheng for å få en meningsfull forståelse av livet (Fife, 2002:47). Hvordan man tolker inntrykk henger sammen med erfaringer fra sin kulturelle kontekst (Bergersen, 2017:39-42). Dette kan tolkes som at troen på en annen makt utenfor seg selv var noe folket allerede var vant med når misjonærene kom til landet med kristendommen (Z3).

To av informantene tar tydelig avstand fra forfedre. De gir likevel uttrykk for at de kjenner til denne troen. Z2 forteller at sjelene til forfedre er demoner. Informant Z3 forteller om en oppvekst uten kontakt med sine forfedre «*I have never talked to ancestors spirits. I did not even start, cause I grew up in a christian family where ancestores was not spoken about*». Z3 sier også at han vet at det foregår healing, kontakt med forfedre og hekseri. Dette kan tolkes som at tradisjonell tro på forfedre er noe hverken Z2 eller Z3 ønsker å identifisere seg med, noe også mer moderne kristne gjør (Bergersen, 2017:105-107). Det kan tyde på at kristendommen eller moderniteten har fått en stor plass i disse informantens livssyn (Sødal, 2014:72-74).

Z4 forteller at hun har hatt kontakt med forfedre. Hun forteller om ubehagelige opplevelser når hun sover og som våken, men at hun er kvitt disse opplevelsene nå etter at hun har bedd masse til Gud. Selv fikk hun fortalt at det var en gave. Hun har begrunnet sine opplevelser med forfedre ut i fra tradisjonell tro, hennes kontekst som hun er født inn i (Dahl, 2015:66, 97). Kanskje mye på grunn av at familien hennes har fremstilt det sånn for henne, og samfunnet generelt. For informanten virker det som om at troen hennes på Gud har hjulpet

henne vekk fra hennes ubehagelige, overnaturlige opplevelser. Både Z4, Z3 og Z2 forteller naturlig om forfedre, men ut ifra hva de sier virker det som at det ikke er noe de ønsker å identifisere seg med.

5.3 De andre og meg

Gjennom alle intervjuene var det bare en konkret setning som gjentok seg fra alle «*Du skal være mot andre som du vil du at andre skal være mot deg*» (DNB, 2006:8). En tolkning av dette kan gi oss ett bilde av hvilke verdier som dominerer i Zambia. De har en innstilling til sine medmennesker som sier at slik du oppfører deg mener du det er rett at også andre kan oppføre seg. Hvis jeg gjør noe kan jeg ikke bli sur på den andre for at den gjør det samme. Man bør heller ikke dømme en annens handlinger, for hvem vet, kanskje du kommer til å gjøre det samme en dag? Her kan det også trekkes tråder til Dahls kulturfilter (2003:72-73). Kulturfilteret du ser verden gjennom sier noe om ditt livssyn. Hvordan oppleves dette for deg? I et tradisjonelt samfunn som Zambia vektlegges kollektivismen og å opprettholde balanse og harmoni (Dahl, 2003:72-73). Der er det også viktig å ikke vise negative følelser. Å smile er i motsetning til dette viktig fordi følelser overføres lett til andre. Er du glad vil også den andre lettere tenke at du vil dem vel (Bergersen, 2017:39-42). Gjennom å behandle andre som du ville blitt behandlet selv vil denne holdningen knyttet til teorien om tradisjonelle samfunn gi et inntrykk av zambiere som er opptatt av å skape og opprettholde gode relasjoner til hverandre.

Å være kristen er annerledes fra å være ikke troende forteller informantene, men alle ikke troende er ikke nødvendigvis slemme sier Z1. Z2 sier at en som ikke er kristen kan gjøre hva den vil, «*De vil tenke at det er helt ok, men alltid savne noe. Stjeling for eksempel. For en som ikke er kristen vil gjøre det uten å tenke over det senere. Man vil være komfortabel med dette, mens en kristen vil få dårlig samvittighet*». Han forteller også at kristne har selvkontroll «*Selvkontroll er en av fruktene til Den Hellige Ånd*». Religion handler om å være forpliktet ovenfor Gud (Sødal, 2014:72-74). Dette kan tolkes som; når et menneske har sagt ja til Gud og har lært ham å kjenne gjennom bud og historier i Bibelen kan det tenkes at disse personene er opptatt av selvkontroll og gjøre det som er rett knyttet til hva som står i Bibelen. Fordi de har lyst eller fordi de føler seg forpliktet. Det er kanskje derfor Z3 sier at en som ikke er kristen ikke er rettferdig? Moral henger sammen med religion, dette handler om personers oppfattelse av hva som er rett og galt (Fife, 2002:54-55). Informantene gir et bilde

av en tro som hjelper dem til å velge gode gjerninger, eller ihvertfall gjerninger de tror er rett og godt.

Z3 forteller om ikke troende mennesker: «*They can steal, as a result of that you dont feel good enough*» og «*they can do any bad things. If I slap you or even if I kill you im not worried*». Han sier at kristne tenker «*If li do this, would I want the same person to do the same thing to me?*». Gjennom flere av utsagnene til informantene kan det se ut som at troen blir en forklaring på hvorfor det gode og onde eksisterer. Verdensbilde du har, kan hjelpe til med å svare på eksistensielle spørsmål som opprinnelse, skapelse, natur, mennesket, det gode og onde osv. Det kan være knyttet til troen på en eller flere guder, ånder, forfedre eller tilfeldigheter. Hva du tror på påvirker dine handlinger og din forståelse av verden (Bergersen, 2017:26).

Flere av informantene forteller om Guds ord som mer betydningsfull enn menneskers ord. De sier at hvis ett annet menneske forteller at de har hørt noe fra Gud skal man lytte til hva de sier, men man bør ikke lytte til hva de sier uten å be til Gud i tillegg. Z2 sier at «*Gud vil alltid bevise for deg at det er han som snakker*». Det blir sagt at religion gir livet mening og troen er en hjelp til hvordan livet kan leves. Troen kan være til hjelp gjennom livets dilemmaer og spørsmål (Sødal, 2014:72-74). Informantene gir et inntrykk av at de har lagt livet sitt i Guds hender, for der finner de svar. Gjennom bønn og kontakt med Gud kan de være mer sikker på at de valgene de tar er rett. Z4 gir også et inntrykk av at det ikke alltid er like lett å vite hva som er fra Gud og hva som er fra djevelen: «*Både djevelen og Gud kan si at noe er riktig å si eller å gjøre, men vi som kristne må være sterke, vi må se hva som er fra Gud og hva som er fra djevelen*». Hun sier også at hun ønsker å lære seg bedre å gjenkjenne Guds stemme. Kan det bety at å høre Guds stemme består av å gjette, eller snakker Gud på underlige måter? Kan det å kjenne igjen Guds stemme sammenlignes med å bli kjent med en ny person? For å forstå hva Gud/en ukjent person sier bør en bruke tid sammen for å forstå hans eller hennes måte å snakke på. Etter hvert vil man forstå bedre den andres mening med sine ord, uttrykksmåter og handlinger.

6.0 Avslutning

Målet med dette prosjektet var å drøfte teori og empiri for å belyse; *Hva uttrykker noen*

utvalgte zambiere om sin religiøse tro og hva troen har å si for hvordan de møter andre mennesker?

Gjennom informantenes øyne har tro blitt forklart som fellesskap, handling og opplevelse. De forteller om en tro som påvirker livene deres. Troen er med på å danne fellesskap og respekt for hverandre. Religionen gir retningslinjer for livet i kirken og utenfor, og troen påvirker følelser. Den kan også gi trygghet og skape et ønske om å gjøre godt mot andre. De har en tradisjonell tankegang, men også en mer moderne tilnærming til sine medmennesker. Hvordan de skal behandle andre slik som de selv ville ha blitt behandlet, kan tolkes som at informantene på sin måte tenker over hvordan de kan nærme seg andre mennesker gjennom mål og middel tenking. Den gyldne regel kan se ut til å være en verdi i Zambia som de har fått gjennom Ubuntutenkingen, men også fra sin religiøse tro. Tradisjonell tro på forfedre er fortsatt å finne i Afrika, men noe flere av informantene forteller at de personlig ikke vil ha noe med. Hva man tror på og hvilket livssyn en person har er med på å forme handlinger og relasjoner. Gjennom informantenes uttrykk og eksempler beskriver de et liv der troen får de til å tenke seg om en ekstra gang før de handler i møte med andre mennesker.

Litteraturliste

Bergersen, A. (2017, juni). *Global forståelse – barnehagelæreren som kulturell brobygger*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bøhn, H. og Dypedahl, M. (2009). *Veien til interkulturell kompetanse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Dahl, Ø. (2003). *Møter mellom mennesker. Inerkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dahl, Ø. (2015). *Møter mellom mennesker. Innføring i interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Den gylne regel (2009). *I Store norske leksikon*. Hentet 11.05.2017 fra https://snl.no/den_gylne_regel.

Det Norske Bibelselskapet (2006). *Bibelen*. Oslo: Bibelselskapet.

Fife, A. (2002). *Tverrkulturell kommunikasjon*. Oslo: Yrkeslitteratur AS.

Freire, P. (2011). *De undertryktes pedagogikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Giddens, A. (1991). *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Inglehart, R., & Baker, W. E. (2012). *Modernization, cultural change and the persistence of traditional values*. *American Sociological Review*, s. 19-51.

Jacobsen, D. I. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Kværne, P. og Vogt, K. (2002). *Religionsleksikon*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Shutte, A. (2001). *Ubuntu An Ethic for a New South Africa*. Pietermaritzburg, Sør-Afrika: Cluster Publications.

Sødal, H. K. (2014). *Kristen tro og tradisjon i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Thagaard, T. (2011). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Weber, M. (1999). *Verdi og handling* (H. Jordheim, Trans.) Oslo: Pax Forlag.

Vedlegg 1: Intervjuguide

1. Hvor gammel er du?

How old are you?

2. Hva jobber du som/hva bruker du dagene til?

What is your occupation? Whats youre job? What are you doing in youre dailylife?

3. Hvilken kirke går du i?

Which church do you attend to?

4. Kan du si litt mer om kirka de. Hva betyr kirka for deg? Hva tror dere på?

Can you say more about youre churh. What does the churh mean for you? What are some of youre believes?

5. Hva vil det si å være en kristen? Hvordan påvirker det livet ditt?

What does it mean to be a christian for you? How does it inpact youre life?

6. Hvem er Gud?

Who is God in youre eyes?

7. Hva sier bibelen om hvordan vi skal oppføre oss mot andre mennesker? Hvordan skal en kristen person kommunisere ut i fra din forståelse av bibelen/det å være kristen?

What does the bible say about how we should act and speak to other people?

How should a Christian person communicate according to your understanding of the Bible?

8. Tenker du noen gang "hva ville Jesus ha gjort?", eller noe lignende i en situasjon?

Do you ever think, "what would Jesus do?", or something similar in a situation?

9. Er det forskjell på en person som er kristen og ikke i hovrdan de behandler andre mennesker?

Is there a difference between a person who is a Christian and not in how they treat and speak to other people?

10. Har noen rådet deg til å si eller gjøre noe fordi de tror det er Guds vilje? Hva tenker du om det?

When another person are giving advice to do or say something because they think that its Gods purpose, should you listen to that? What do you think about that?

11. Hvor mye tror du troen din påvirker livet ditt?

How much do you think youre belive in God impact youre life?

12. Hva synes du et menneske skal be til Gud om og ikke?

What do you think a person should pray to God about and not?

13. I kirka eller hjemme, ber du noen gang med andre? Hvordan tror du dette påvirker relasjonen deres? *In church or home do you pray together with other persons? How do you think this affects the relationship between you and them?*

14. Har du lært noe om Gud og Jesus fra foreldrene dine? Husker du noe spesielt?

Have you learned anything about God and Jesus from your parents? Do you remember anything in particular?

15. Kommuniserer mennesker fortsatt med sine forfedre? Hvordan påvirker dette kommunikasjonen med andre? Hva er dine tanker?

Do people still communicate with their ancestors? How do that affect other people? Which thoughts do you have?

Vedlegg 2: Pilotstudie

Generelt

1. Hvor gammel er du?

How old are you?

2. Hva jobber du som/hva bruker du dagene til?

What is your occupation? Whats youre job? What are you doing in youre dailylife?

3. Hvilken kirke går du i?

Which church do you attend to?

4. Hva vil det si å være en kristen?

What does it mean to be a christian for you?

5. Hvem er Gud?

Who is God to you?

6. Hva setter du pris på når du snakker med noen?

Which convarsations do you like to have whit another person? Interest, religion, hobbies, lifegoals.

Verbal kommunikasjon

1. Hvordan hilser zambiere på hverandre? Hvorfor hilser du og hva er meningen bak?

How greet Zambiens to each other? Why do you greet and what is the purpose?

2. Snakker du ulikt ut i fra hvem du snakker med? Hvordan kommuniserer du uikt etter hvem du snakker med, kjønn, alder, status, annen kultur?

What do you think is the proper way an zambian should act and speak infront of different people? ex gender, age, status or a different culture

3. Tenker du noen gang over hvorfor du snakker ulikt til ulike mennesker?

Do you sometimes think about why you express yourself different to different people?

4. Hva kan gjøre at du får lyst til å avslutte en dialog eller unngå å snakke med noen? Hva kan gjøre at du ikke har lyst til å snakke med noen?

What can do that you want to exit a conversation, or avoid to speak whit someone? What can make you not want to talk to a person, like how they act and speek?

5. Forklar hvordan et menneske ikke skal kommunisere og hvorfor?

Describe how a human being shall not communicate and why?

Kroppsspråk

6. Hvor mye tenker du over kroppsspråket til den du snakker med? Er det viktig for samtalen?

How much should we think about the body language till that person we are speaking to/with? Is it important for the conversation?

7. Hva betyr klærne en person har på seg?

What does the clothes a person is wearing means?

Religion

8. Hvordan skal en kristen person kommunisere ut i fra din forståelse av bibelen/det å være kristen?

How should a Christian person communicate according to your understanding of the Bible?

9. Tenker du noen gang "hva ville Jesus ha gjort?", eller noe lignende i en situasjon?

Do you ever think, "what would Jesus do?", or something similar in a situation?

10. Har en prest eller noen andre begrunnet at du skal si eller gjøre noe pga at det er Guds vilje?/Har noen rådet deg til å si eller gjøre noe fordi de tror det er Guds vilje?

Have another person advised you to do or say something because they think that its Gods purpose?

11. Hva synes du et menneske skal be til Gud om og ikke?

What do you think a person should pray to God about and not?

12. I kirka eller hjemme, ber du noen gang med andre? Hvordan tror du dette påvirker relasjonen deres? In church or home do you pray together with other persons? How do you think this affects the relationship between you and them?

13. Har du lært noe om Gud og Jesus fra foreldrene dine? Husker du noe spesielt?

Have you learned anything about God and Jesus from your parents? Do you remember anything in particular?

14. Forfedre, bør en zambier huske på sine forfedre når han eller hun skal kommuniserer med andre? Hvilke tanker har du?

Should a person think about his/her anchestors when she/him are communicate with another person? Which thoughts do you have?